

Zakon o zaštiti prirode

- Zakon o zaštiti prirode donet je 2009. godine.
- Priroda se u njemu određuje kao deo životne sredine, ali i kao dobro od opšteg interesa za Republiku Srbiju, koje uživa posebnu zaštitu propisanu zakonom.
- Priroda je jedinstvo geosfere i biosfere, izloženo atmosferskim promenama i različitim uticajima, i obuhvata prirodna dobra i prirodne vrednosti koje se iskazuju biološkom, geološkom i predeonom raznovrsnošću.

Ciljevi Zakona o zaštiti prirode

- 1) zaštita, očuvanje i unapređenje biološke, geološke i predeone raznovrsnosti;
- 2) usklađivanje ljudskih aktivnosti, ekonomskih i društvenih razvojnih planova, programa, osnova i projekata sa održivim korišćenjem obnovljivih i neobnovljivih prirodnih resursa i dugoročnim očuvanjem prirodnih ekosistema i prirodne ravnoteže;
- 3) održivo korišćenje i upravljanje prirodnim resursima i dobrima, obezbeđivanje njihove funkcije uz očuvanje prirodnih vrednosti i ravnoteže prirodnih ekosistema;

- 4) blagovremeno sprečavanje ljudskih aktivnosti i delatnosti koje mogu dovesti do trajnog osiromašenja biološke, geološke i predeone raznovrsnosti, kao i poremećaja sa negativnim posledicama u prirodi;
- 5) utvrđivanje i praćenje stanja u prirodi;
- 6) unapređenje stanja narušenih delova prirode i predela.

- Kako je propisano da se odredbe zakona ne primenjuju u slučaju suzbijanja i sprečavanja neposredne opasnosti po život ili zdravlje ljudi ili imovinu, spašavanja ljudi i imovine i to samo dok traju navedene okolnosti koje se utvrđuju posebnim aktom nadležnog organa, navedenim vrednostima daje se primat u odnosu na one koje su inkorporisane u ciljeve Zakona.

Načela zaštite prirode

- 1) načelo visokog stepena zaštite prirode – svako je dužan da prilikom preduzimanja bilo kojih aktivnosti koje se dotiču prirode doprinese njenoj zaštiti i unapređivanju;
- 2) načelo održivog korišćenja – korišćenje prirodnih resursa može se vršiti samo do stepena i na način kojima se ne ugrožava raznovrsnost i funkcionisanje prirodnih sistema i procesa;
- 3) načelo primene mera i uslova zaštite prirode – u korišćenju prirodnih resursa i zaštićenih prirodnih dobara, planiranju i uređenju prostora, primenjuju se načela, mere i uslovi zaštite prirode;

- 4) načelo integrisane zaštite – zaštita prirode je sastavni deo strategije održivog razvoja, prostornog i urbanističkog planiranja i drugih planova, programa i osnova;
- 5) načelo "korisnik plaća" – korisnik prirodnog resursa i zaštićenog prirodnog dobra, dužan je da plati naknadu za njihovo korišćenje i snosi troškove sanacije i rekultivacije prostora;

- 6) načelo saradnje – državni organi, organi autonomne pokrajine i organi jedinice lokalne samouprave, organizacije i institucije, kao i druga pravna i fizička lica, pri vršenju svojih poslova i zadataka dužni su da postupaju u skladu sa načelima, ciljevima, merama i uslovima zaštite i trajnog očuvanja prirode i da pri tome ostvaruju međusobnu i međunarodnu saradnju;
- 7) načelo neposredne primene međunarodnog prava – državni organi i organi autonomne pokrajine i organi jedinice lokalne samouprave, organizacije i institucije, kao i druga pravna lica, preduzetnici i fizička lica, pri vršenju svojih poslova i zadataka neposredno primenjuju opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđene međunarodne ugovore kao sastavne delove domaćeg pravnog sistema.

Subjekti zaštite prirode

- Zaštitu i očuvanje prirode, u okviru svojih ovlašćenja, obezbeđuju:
- 1) Republika Srbija;
- 2) autonomna pokrajina;
- 3) opština, grad i grad Beograd (u daljem tekstu: jedinica lokalne samouprave);
- 4) upravljač zaštićenog područja;
- 5) pravna lica, preduzetnici i fizička lica koji u obavljanju privrednih i drugih delatnosti koriste prirodne resurse i zaštićena prirodna dobra;
- 6) stručne i naučne organizacije i druge javne službe;
- 7) građani, grupe građana, njihova udruženja, profesionalne ili druge organizacije.

Mere zaštite prirode

- Zaštita prirode sprovodi se naročito:
- 1) utvrđivanjem i procenom stanja, pojava i procesa u prirodi;
- 2) uspostavljanjem i utvrđivanjem zaštićenih prirodnih dobara i sistema praćenja njihove zaštite;
- 3) sprovođenjem mera zaštite prirode i predela;
- 4) utvrđivanjem uslova i mera zaštite prirode i zaštićenih prirodnih dobara i predela u prostornim i urbanističkim planovima, projektnoj dokumentaciji i sl.;

- 5) održivim korišćenjem prirodnih resursa i zaštićenih prirodnih dobara i kontrolom njihovog korišćenja;
- 6) izradom izveštaja o stanju prirode, donošenjem i sprovođenjem strategija, programa, akcionih i sanacionih planova i planova upravljanja;
- 7) ublažavanjem štetnih posledica koje su nastale aktivnostima u prirodi, korišćenjem prirodnih resursa ili prirodnim katastrofama;
- 8) povezivanjem i usklađivanjem nacionalnog sistema zaštite prirode sa međunarodnim sistemom zaštite prirode;

- 9) podsticanjem naučnog i stručnog rada u oblasti zaštite prirode;
- 10) obaveštavanjem javnosti o stanju prirode i učestvovanjem javnosti u odlučivanju o zaštiti prirode;
- 11) podsticanjem i promocijom zaštite prirode, razvijanjem svesti o potrebi zaštite prirode u procesu vaspitanja i obrazovanja;
- 12) uključivanjem lokalnih zajednica u praćenje stanja, zaštitu i unapređenje prirode.

Planiranje, uređenje i korišćenje prostora, prirodnih resursa i zaštićenih područja

- Planiranje, uređenje i korišćenje prostora, prirodnih resursa i zaštićenih područja sprovodi se na osnovu prostornih i urbanističkih planova, planske i projektne dokumentacije, osnova i programa upravljanja i korišćenja prirodnih resursa i dobara u svim delatnostima od uticaja na prirodu, u skladu sa merama i uslovima zaštite prirode.

- Planovi, osnove i programi moraju sadržati uslove zaštite prirode, a naročito:
 - 1) uslove za očuvanje biološke, geološke i predeone raznovrsnosti;
 - 2) pregled zaštićenih i evidentiranih prirodnih dobara;
 - 3) uslove zaštite i očuvanja prirode i zaštićenih prirodnih dobara.
- Uslove zaštite prirode nadležni organ pribavlja od zavoda za zaštitu prirode.
- Rok važenja izdatih uslova zaštite prirode je dve godine od dana dostavljanja podnosiocu zahteva.

Ublažavanje štetnih posledica po prirodu

- Pravno lice, preduzetnik i fizičko lice koje realizacijom projekta, radova ili aktivnosti izazove štetne posledice na ekološki značajnom području ili zaštićenom prirodnom dobru dužno je da sprovede kompenzacijske mere, koje mogu biti:
 - 1) uspostavljanje novog lokaliteta koje ima iste ili slične osobine kao oštećeni lokalitet;
 - 2) uspostavljanje drugog lokaliteta značajnog za očuvanje biološke i predeone raznovrsnosti, odnosno za zaštitu prirodnog dobra;
 - 3) novčana naknada u vrednosti prouzrokovanog oštećenja lokaliteta u slučaju da nije moguće sprovesti kompenzacijske mere ili sanaciju štete.

- Kompenzacijske mere utvrđuje Ministarstvo.
- Prilikom određivanja kompenzacijskih mera prednost ima nadoknađivanje novim lokalitetom koji ima iste ili slične osobine kao i oštećeni lokalitet.

Otklanjanje štetnih posledica

- Ako su projekti ili aktivnosti u prirodi izvedene bez utvrđenih uslova zaštite prirode ili suprotno njima, zbog čega su nastala oštećenja prirode i zaštićenih prirodnih dobara, nosilac projekta ili aktivnosti, odnosno korisnik prirodnih resursa, dužan je da bez odlaganja i o svom trošku otkloni štetne posledice svog delovanja, po načelima objektivne odgovornosti.

Predmet zaštite Zakona

- **Zaštita biološke raznovrsnosti** ostvaruje se sprovođenjem mera zaštite i unapređenja vrsta, njihovih populacija, prirodnih staništa i ekosistema.
- **Zaštita vrsta** se ostvaruje sprovođenjem mera i aktivnosti na očuvanju samih vrsta, njihovih populacija i staništa, ekosistema i koridora koji ih povezuju.
- **Zaštita staništa** vrši se sprovođenjem mera i aktivnosti na zaštiti i očuvanju prirode, održivom korišćenju prirodnih resursa i zaštićenih prirodnih dobara, planiranjem i uređivanjem prostora.

- **Zaštita ekosistema** (šumskih, visokoplaninskih, vodenih i vlažnih, osetljivih, agro i drugih ekosistema) ostvaruje se očuvanjem njihovog prirodnog sastava, strukture, funkcije, celovitosti i ravnoteže putem sprovođenja odgovarajućih mera i aktivnosti na njihovoj zaštiti, unapređenju i održivom korišćenju.
- **Očuvanje biološke raznovrsnosti šumskih ekosistema** obavlja se radi jačanja opštekorisnih funkcija šuma, u skladu sa zakonom.

- **Očuvanje genetičke raznovrsnosti** - genetički materijal se koristi u skladu sa zakonom i drugim propisima. Uzimanje genetičkog materijala iz prirode radi korišćenja ne sme ugrožavati opstanak ekosistema ili populaciju divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva u njihovim staništima. Radi očuvanja genetičke raznovrsnosti osniva se banka gena, gde se čuva biološki materijal koji se koristi radi očuvanja vrsta, odnosno njihovog genetskog fonda i potencijala.
- **Zaštita geološke raznovrsnosti pri korišćenju i uređenju prostora** ostvaruje se sprovođenjem mera očuvanja prirode, geoloških i paleontoloških dokumenata, kao i objekata geonasleđa.

- **Zaštita speleoloških objekata** – speleološki objekti su javno dobro u svojini Republike Srbije. Za speleološke objekte izrađuje se Katastar speleoloških objekata kao digitalni geografski informacioni sistem. U speleološkim objektima i njihovoj okolini zabranjeno je:
 - 1) zagađivati vodotoke i izvore;
 - 2) uništavati, oštećivati ili odnositi delove pećinskog nakita, pećinskih sedimenata, fosilnih ostataka i artefakata;
 - 3) uništavati ili odnositi primerke faune i flore i narušavati njihove stanišne uslove;
 - 4) izvoditi građevinske radove koji mogu prouzrokovati značajne nepovoljne i trajne promene geomorfoloških i hidroloških obeležja.
- **Zaštita predela** podrazumeva planiranje i sprovođenje mera kojima se sprečavaju neželjene promene - narušavanje ili uništenje značajnih obeležja predela, njihove raznovrsnosti, jedinstvenosti i estetskih vrednosti.

ZAŠTIĆENA PRIRODNA DOBRA

- Zaštićena prirodna dobra obuhvataju:
 - 1. Zaštićena područja;
 - 2. Zaštićene vrste; i
 - 3. Pokretna zaštićena prirodna dokumenta.

1. Zaštićena područja

- Područja koja imaju izraženu geološku, biološku, ekosistemsku ili predeonu raznovrsnost mogu se proglasiti za zaštićena područja od opšteg interesa.
- To mogu biti:

- **A) Strogi rezervat prirode** - područje neizmenjenih prirodnih odlika sa reprezentativnim prirodnim ekosistemima, namenjeno isključivo za očuvanje izvorne prirode, praćenje prirodnih pojava i procesa i naučna istraživanja kojima se ne narušavaju prirodna obeležja, vrednosti, pojave i procesi.
- **B) Specijalni rezervat prirode** - područje sa neizmenjenom ili neznatno izmenjenom prirodom, od naročitog značaja zbog jedinstvenosti, retkosti ili reprezentativnosti, a koje obuhvata stanište ugrožene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva, bez naselja ili sa retkim naseljima u kojima čovek živi usklađeno sa prirodom, namenjeno očuvanju postojećih prirodnih odlika, praćenju prirodnih pojava i procesa, naučnim istraživanjima i obrazovanju, kontrolisanim posetama i očuvanju tradicionalnog načina života.

- **C) Nacionalni park** je područje sa većim brojem raznovrsnih prirodnih ekosistema od nacionalnog značaja, istaknutih predeonih odlika i kulturnog nasleđa u kome čovek živi usklađeno sa prirodom, namenjeno očuvanju postojećih prirodnih vrednosti i resursa, ukupne predeone, geološke i biološke raznovrsnosti, kao i zadovoljenju naučnih, obrazovnih, duhovnih, estetskih, kulturnih, turističkih, zdravstveno-rekreativnih potreba i ostalih aktivnosti u skladu sa načelima zaštite prirode i održivog razvoja.
- **D) Spomenik prirode** je manja neizmenjena ili delimično izmenjena prirodna prostorna celina, objekat ili pojava, fizički jasno izražen, prepoznatljiv ili jedinstven, reprezentativnih geomorfoloških, geoloških, hidrografskih, botaničkih i drugih obeležja, kao i ljudskim radom formirana botanička vrednost od naučnog, estetskog, kulturnog ili obrazovnog značaja.

- **D) Zaštićeno stanište** je područje koje obuhvata jedan ili više tipova prirodnih staništa značajnih za očuvanje jedne ili više populacija divljih vrsta i njihovih zajednica.
- **F) Predeo izuzetnih odlika** je područje prepoznatljivog izgleda sa značajnim prirodnim, biološko-ekološkim, estetskim i kulturno-istorijskim vrednostima, koje se tokom vremena razvijalo kao rezultat interakcije prirode, prirodnih potencijala područja i tradicionalnog načina života lokalnog stanovništva.
- **G) Park prirode** je područje dobro očuvanih prirodnih vrednosti sa pretežno očuvanim prirodnim ekosistemima i živopisnim pejzažima, namenjeno očuvanju ukupne geološke, biološke i predeone raznovrsnosti, kao i zadovoljenju naučnih, obrazovnih, duhovnih, estetskih, kulturnih, turističkih, zdravstveno-rekreativnih potreba i ostalim delatnostima usklađenim sa tradicionalnim načinom života i načelima održivog razvoja.

Zone zaštite u okviru zaštićenih područja

- Na zaštićenom području mogu se izdvojiti zone u kojima se sprovode sledeći režimi zaštite:
 - **Ia stepen** – stroga zaštita se sprovodi na delu zaštićenog područja sa izvornim, neizmenjenim ili malo izmenjenim ekosistemima izuzetnog naučnog i praktičnog značaja kojom se omogućava isključivo prirodna sukcesija. Isključuju se svi oblici korišćenja prostora i aktivnosti osim naučnih istraživanja i kontrolisane edukacije. Izuzetak mogu biti interventne aktivnosti u akcidentnim situacijama, uz saglasnost Ministarstva.
 - **Ib stepen** – stroga zaštita se sprovodi na delu zaštićenog područja sa izvornim, neizmenjenim ili malo izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja. Moguća su isključivo naučna istraživanja, kontrolisana edukacija i aktivnosti usmerene ka očuvanju i unapređenju postojećeg stanja ekosistema.

– **II stepen** – zaštita se sprovodi na delu zaštićenog područja sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja. Moguće su upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja prirodnog dobra bez posledica po primarne vrednosti njegovih prirodnih staništa, populacija i ekosistema, kao i kontrolisane tradicionalne delatnosti koje tokom svog odvijanja nisu ugrozile primarne vrednosti prostora.

- **III stepen** – zaštita se sprovodi na delu zaštićenog područja sa delimično izmenjenim i/ili izmenjenim ekosistemima od naučnog i praktičnog značaja. Moguće je selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa, upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja prirodnog dobra, održivo korišćenje, razvoj i unapređenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog nasleđa i tradicionalnog graditeljstva, očuvanje tradicionalnih delatnosti lokalnog stanovništva, razvoj infrastrukture usklađene sa vrednostima, potencijalima i kapacitetima zaštićenog prostora namenjene razvoju turizma u skladu sa principima održivog razvoja.

2. Zaštićene vrste

- Divlje vrste koje su ugrožene ili mogu postati ugrožene, koje imaju poseban značaj sa genetičkog, ekološkog, ekosistemskog, naučnog, zdravstvenog, ekonomskog i drugog aspekta, štite se kao
 - strogo zaštićene divlje vrste ili
 - zaštićene divlje vrste.

- Strogo zaštićenom divljom vrstom može se proglasiti:
 - 1) vrsta iščezla u Republici Srbiji i vraćena programom reintrodukcije;
 - 2) krajnje ugrožena divlja vrsta;
 - 3) ugrožena divlja vrsta;
 - 4) reliktna vrsta;
 - 5) lokalni endemit;
 - 6) stenoendemit;
 - 7) međunarodno značajna i zaštićena divlja vrsta;
 - 8) vrsta kojoj je iz drugih razloga potrebna stroga zaštita.
- *(stenoendemit je vrsta čije je rasprostranjenje ograničeno na veoma malo područje, odnosno jedan lokalitet (planinski vrh, greben, klisura i slično));*

- Zaštićenom divljom vrstom može se proglasiti:
 - 1) ranjiva divlja vrsta;
 - 2) endemična vrsta;
 - 3) indikatorska, ključna i kišobran vrsta;
 - 4) reliktna vrsta;
 - 5) međunarodno značajna i zaštićena divlja vrsta;
 - 6) vrsta koja nije ugrožena ali se zbog njenog izgleda može lako zameniti s ugroženom vrstom.
- *(indikatorska vrsta je vrsta osetljiva na promene uslova u životnoj sredini koja se zbog toga može koristiti za procenu opšteg stanja prirode i životne sredine);*
- *(ključne vrste su one vrste čije prisustvo ili odsustvo ima suštinski efekat na ostatak ekosistema);*
- *(kišobran vrste su vrste čijom zaštitom ujedno štitimo i veći broj drugih vrsta na istom staništu, a koje su manje poznate ili ih je teško štititi na drugi način).*

- Zaštićene vrste određuju se na osnovu nacionalnih i međunarodnih crvenih lista ili crvenih knjiga, stručnih nalaza i naučnih saznanja.
- Crvenu knjigu, odnosno listu koja sadrži ugrožene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva, lokalitet na kome se nalaze, brojnost populacije vrstu i stepen ugroženosti utvrđuje Ministarstvo, na predlog zavoda.

3. Pokretna zaštićena prirodna dokumenta

- Delovi geološkog i paleontološkog nasleđa, kao i biološka dokumenta koji imaju izuzetan naučni, obrazovni i kulturni značaj, mogu se štiti kao pokretna zaštićena prirodna dokumenta.
- Pokretna zaštićena prirodna dokumenta mogu biti:
 - 1) svi primerci holotipova, sintipova i genotipova fosila, kao i tipske vrste fosila;
 - 2) svi pojedinačni minerali i kristali i mineralne druze na ležištu;
 - 3) svi holotipovi i sintipovi fosila, tipske vrste fosila pojedinačnih minerala i kristala;
 - 4) mikološke, botaničke i zoološke zbirke, kao i pojedinačni konzervirani preparati organskih vrsta, njihovi holotipovi i sintipovi.
- Zabranjeno je sakupljanje i uništavanje pokretnih prirodnih dokumenata kao i uništavanje ili oštećivanje njihovih nalazišta.

- *(holotip fosila je vrsta koja je određena i služi kao etalon za sve druge i taj jedan primerak se čuva u Prirodnjačkom muzeju);*
- *(sintipovi fosila su svi primerci iz jedne serije za koju ne postoji holotip);*
- *(genotip fosila je tipična vrsta za neki rod fosila, kojoj pripadaju sve individue u okviru te vrste roda i koja odgovara holotipu);*

POSTUPAK PROGLAŠAVANJA ZAŠTIĆENIH PRIRODNIH DOBARA

1. Zaštićena područja

- **Nacionalni park** proglašava Narodna skupština zakonom.
- **Strogi i specijalni rezervat, stanište, prirodno dobro koje se štiti na osnovu međunarodnih akata ili ima međunarodni značaj, predeo izuzetnih odlika u kome se nalazi kulturno dobro od izuzetnog značaja, kao i park prirode koji se celom površinom nalazi na teritoriji dveju ili više jedinica lokalne samouprave, Vlada proglašava zaštićenim na predlog Ministarstva, a po prethodno pribavljenom mišljenju nadležnih ministarstava i nadležnog organa autonomne pokrajine ako se dobro nalazi na teritoriji autonomne pokrajine.**

- Izuzetno, **stanište i predeo izuzetnih odlika u kome se ne nalazi kulturno dobro od izuzetnog značaja**, ako im je cela površina na teritoriji autonomne pokrajine, kao i **park prirode koji se nalazi na teritoriji dveju ili više jedinica lokalne samouprave na teritoriji autonomne pokrajine, nadležni organ autonomne pokrajine** proglašava zaštićenim područjem, po prethodno pribavljenoj saglasnosti Ministarstva i prethodno pribavljenim mišljenjima nadležnih ministarstava.
- **Park prirode, spomenik prirode, kao i predeo izuzetnih odlika u kome se ne nalazi kulturno dobro od izuzetnog značaja**, a kojima je cela površina na teritoriji jedinice lokalne samouprave, zaštićenim područjem proglašava **nadležni organ jedinice lokalne samouprave**, a ako je deo tog zemljišta u državnoj svojini, na akt o proglašenju zaštićenog područja Vlada daje saglasnost.

- Izuzetno, **spomenik prirode**, kao i predeo izuzetnih odlika u kome se ne nalazi kulturno dobro od **izuzetnog značaja**, čija je cela površina na teritoriji dveju ili više jedinica lokalne samouprave, **sporazumno proglašavaju zaštićenim područjem nadležni organi tih jedinica lokalne samouprave**, po prethodno pribavljenoj saglasnosti Ministarstva i prethodno pribavljenim mišljenjima nadležnih ministarstava.
- Izuzetno, akt o proglašenju zaštićenog područja donosi **Vlada**, na predlog Ministarstva, ako **nadležni organi lokale samouprave ili pokrajine** ne proglašavaju zaštićeno područje, kao i ako utvrdi da je zaštićeno područje od izuzetnog, odnosno republičkog značaja.

- Studija zaštite

- Predlog akta o proglašenju zaštićenog područja zasniva se na naučnoj ili stručnoj osnovi – studiji zaštite, kojom se utvrđuju vrednosti područja koje se predlaže za zaštitu i način upravljanja područjem.
- Inicijativu za proglašenje zaštićenog područja mogu podneti subjekti zaštite prirode.
- Studiju zaštite izrađuje zavod, koji o pokrenutoj inicijativi i postupku izrade studije obaveštava lokalno stanovništvo, vlasnike i korisnike područja koje je predmet studije i saraduje sa njima.

– Studija zaštite sadrži:

- obrazloženje predloga za pokretanje postupka zaštite,
- opis prirodnih, stvorenih i predeonih odlika prirodnog dobra sa tematskim kartografskim priložima,
- temeljne vrednosti prirodnog dobra,
- ocenu stanja životne sredine područja,
- predložene režime zaštite,
- kartografski prikaz sa ucrtanim granicama i režimima zaštite na osnovu podataka iz katastra nepokretnosti,
- koncept zaštite i unapređenja,
- moguće perspektive održivog razvoja,
- način upravljanja,
- procenu potrebnih sredstava za sprovođenje mera zaštite, razvoja i održivog korišćenja,
- potrebnu kadrovsku i tehničku opremljenost upravljača,
- eventualni predlog upravljača i
- druge elemente od značaja za proglašenje zaštićenog područja.

- Sredstva za izradu studije zaštite obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije, budžetu autonomne pokrajine, odnosno budžetu jedinice lokalne samouprave.
- Područje za koje je pokrenut postupak zaštite smatra se zaštićenim u smislu ovog zakona.
- Postupak zaštite prirodnog područja je pokrenut kada se predlog akta za zaštitu dostavi nadležnom organu.

- Učešće javnosti

- O predlogu akta za proglašenje zaštićenog područja organ nadležan za donošenje akta obaveštava javnost.
- Nadležni organ obezbeđuje javni uvid i organizuje javnu raspravu o predlogu akta o proglašenju zaštićenog područja i stručnoj osnovi – studiji o zaštiti sa kartografskom dokumentacijom.
- Obaveštenje se objavljuje se najmanje jednom dnevnom listu, koji se distribuira na celoj teritoriji Republike Srbije i u lokalnom listu jedinice lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalazi područje čija se zaštita predlaže, a sadrži podatke o vremenu i mestu javnog uvida i javne rasprave.
- Izlaganje akta o proglašenju zaštićenog područja i stručne osnove na javni uvid traje najmanje 20 dana od dana objavljivanja obaveštenja.

- Sadržaj akta o proglašenju zaštićenog područja
 - Akt o proglašenju zaštićenog područja sadrži:
 - 1) naziv i vrstu zaštićenog područja;
 - 2) opis osnovnih vrednosti;
 - 3) granice zaštićenog područja sa režimima zaštite;
 - 4) aktivnosti i radnje koje je zabranjeno vršiti u zonama režima zaštite;
 - 5) osnovne elemente zaštite i razvoja zaštićenog područja;
 - 6) kartografski prikaz sa ucrtanim granicama, odnosno sa oznakom lokacije;
 - 7) popis katastarskih parcela po režimima zaštite;
 - 8) prava i obaveze subjekata u zaštićenom području;
 - 9) lice kome se poverava upravljanje;
 - 10) prava i obaveze upravljača;
 - 11) način obezbeđenja sredstava za zaštitu i razvoj zaštićenog područja i rad upravljača;
 - 12) druge elemente od značaja za zaštićeno područje.

- Objavljivanje i dostavljanje akta o proglašenju
 - Akt o proglašenju zaštićenog područja objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije", u službenom glasilu autonomne pokrajine, odnosno u službenom glasilu jedinice lokalne samouprave.
 - Organ koji donosi akt o proglašenju zaštićenog područja isti dostavlja u roku od 30 dana:
 - 1) nadležnom sudu radi upisa nepokretnosti u zemljišne knjige;
 - 2) Republičkom geodetskom zavodu;
 - 3) upravljaču zaštićenog područja;
 - 4) zavodu, radi upisa u registar zaštićenih prirodnih dobara.

- Akt o prestanku zaštite
 - Ako zaštićeno područje izgubi vrednosti zbog kojih je proglašeno, zavod predlaže donošenje akta o prestanku zaštite ili promeni statusa zaštićenog područja, a po postupku propisanom za donošenje akta o proglašenju zaštite.
 - Akt se dostavlja nadležnom sudu radi brisanja zabeležbe u zemljišnim knjigama ili katastru nepokretnosti.
 - Zavod u roku od mesec dana od dana donošenja akta o prestanku zaštite briše zaštićeno područje iz Registra zaštićenih prirodnih dobara.

- Prethodna zaštita

- Područje za koje se na osnovu stručnog obrazloženja zavoda utvrdi da ima svojstva zaštićenog područja ili je pokrenut postupak za proglašenje, područje je pod prethodnom zaštitom.
- Akt o prethodnoj zaštiti donosi Ministarstvo, po prethodno pribavljenoj saglasnosti nadležnih ministarstava.
- Aktom o prethodnoj zaštiti utvrđuje se područje pod prethodnom zaštitom, mere zaštite i rok na koji se određuje prethodna zaštita, koji ne može biti duži od jedne godine od dana donošenja.

- Nadležni organ je dužan da akt o proglašenju zaštićenog područja donese u roku od godinu dana, a u protivnom prestaje prethodna zaštita i ista se više ne može uspostaviti.
- Rešenje o prethodnoj zaštiti objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije" i dostavlja organu nadležnom za proglašenje zaštićenog područja i zavodu radi evidencije o područjima pod prethodnom zaštitom.

2. Zaštićene vrste

- Na osnovu procene ugroženosti pojedinih vrsta i obaveza iz potvrđenih međunarodnih ugovora, kao i na osnovu nacionalnih i međunarodnih crvenih lista ili crvenih knjiga ili druge stručne dokumentacije, **ministar sporazumno sa ministrom nadležnim za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede**, a na predlog zavoda, proglašava divlje vrste strogo zaštićenim divljim vrstama ili zaštićenim divljim vrstama.
- Aktom o proglašenju utvrđuju se mere zaštite za strogo zaštićene i zaštićene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva, kao i mere zaštite njihovih staništa.
- Akt se objavljuje u "Službenom glasniku Republike Srbije".

3. Pokretna zaštićena prirodna dokumenta

- Geološka, paleontološka i biološka dokumenta koja su ugrožena, na predlog Prirodnjačkog muzeja, po pribavljenom mišljenju zavoda, proglašava zaštićenim prirodnim dobrom **ministar sporazumno sa ministrom nadležnim za poslove zaštite kulturnih dobara.**
- Akt o proglašenju objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Registar zaštićenih prirodnih dobara

- Zaštićena prirodna dobra upisuju se u registar.
- Registar zaštićenih prirodnih dobara vodi se kao centralni, pokrajinski i registar pokretnih zaštićenih prirodnih dokumenata.
- Centralni registar zaštićenih prirodnih dobara vodi Zavod za zaštitu prirode Srbije.
- Pokrajinski zavod za zaštitu prirode vodi registar zaštićenih prirodnih dobara za teritoriju autonomne pokrajine.

- Registar pokretnih zaštićenih prirodnih dokumenata vodi Prirodnjački muzej.
- Upis zaštićenih prirodnih dobara i brisanje iz registra obavlja se na osnovu akta o utvrđivanju, odnosno proglašenju, o prethodnoj zaštiti ili akta o prestanku zaštite.
- Ministarstvo propisuje sadržaj i način vođenja registara zaštićenih prirodnih dobara.
- Podaci iz registra zaštićenih prirodnih dobara su javni.

STVARNA PRAVA I ODGOVORNOST ZA ŠTETU NA ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

- Vlasnik ili korisnik nepokretnosti u zaštićenom području dužan je da dozvoli pristup određenoj prirodnoj vrednosti, radi zadovoljenja naučnih, obrazovnih, estetskih, kulturnih i rekreacijskih potreba, na način i pod uslovima utvrđenim aktom o proglašenju zaštićenog područja.

Pravo preče kupovine

- Vlasnik nepokretnosti u granicama zaštićenog područja koji namerava da proda nepokretnost, dužan je da tu nepokretnost prvo ponudi na prodaju organu koji je doneo akt o zaštiti, to jest Republici Srbiji, autonomnoj pokrajini, odnosno jedinici lokalne samouprave, na čijem se području nepokretnost nalazi.
- Vlasnik nepokretnosti u granicama zaštićenog područja dužan je da u ponudi navede cenu i uslove prodaje.
- Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave dužna je da se o ponudi izjasni u roku od trideset dana od prijema pisane ponude.

- Ako ponuda ne bude prihvaćena u propisanom roku, vlasnik može nepokretnost prodati uz iste ili za njega povoljnije uslove od onih iz ponude.
- Ako vlasnik proda nepokretnost u zaštićenom području, a nije postupio u skladu sa ovim svojim obavezama, Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave, ima pravo da pokrene postupak za poništaj ugovora o prodaji u roku do devedeset dana od dana saznanja za zaključenje tog ugovora, ali najkasnije u roku od pet godina od dana zaključenja ugovora o prodaji.
- Postupak za poništaj ugovora može se pokrenuti i kada je taj ugovor zaključen kao ugovor o poklonu ili kada su uslovi prodaje ili cena prividni, kao i kada je stvarna cena niža i uslovi ugovora povoljniji za kupca, u odnosu na ponudu učinjenu njima.

Sticanje vlasništva u zaštićenom području

- Vlasništvo na nepokretnostima u zaštićenim područjima može se sticati pod uslovima propisanim zakonom.
- Strana pravna ili fizička lica mogu sticati pravo vlasništva nad nepokretnostima u zaštićenim područjima, u skladu sa zakonom.

Oduzimanje (eksproprijacija) i ograničenje prava svojine

- U zaštićenom području, radi sprovođenja zaštite i očuvanja zaštićenih područja, kada postoji interes Republike Srbije, može se nepokretnost eksproprijirati ili ograničiti svojinska i druga stvarna prava na nekretninama.
- Postupak eksproprijacije prava svojine na nepokretnosti sprovodi se u skladu sa posebnim propisima.

Naknada za uskraćivanje ili ograničavanje prava korišćenja

- Pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice, kome su, zbog ograničenja i zabrana po osnovu zakona ili na osnovu donetih akata o zaštiti, bitno smanjeni postojeći uslovi za sticanje prihoda od delatnosti, a kojima se bavio najmanje pet godina do donošenja akta kojim je utvrđena zabrana, odnosno ograničenje korišćenja, a to nije moguće nadoknaditi dozvoljenom delatnošću u okviru propisanog režima zaštite u zaštićenom području, ima pravo na naknadu za ograničenja i zabrane.

- Naknada se može dati ako se utvrdi da pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice sprovodi propisane mere i uslove zaštite prirode.
- Iznos naknade utvrđuje se sporazumno, a u slučaju spora o visini naknade odlučuje sud.
- Naknada se isplaćuje na teret sredstava budžeta Republike Srbije, autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave.

Odgovornost za štetu

- Republika Srbija ne odgovara za štetu koju prouzrokuju divlje vrste, osim u slučajevima određenim zakonom i drugim propisima.
- Pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice kome bi strogo zaštićene i zaštićene divlje vrste mogle prouzrokovati imovinsku ili drugu štetu (u daljem tekstu: oštećeno lice) dužno je da na primeren način i o svom trošku preduzme sve dozvoljene radnje i aktivnosti kako bi sprečilo nastanak štete.

Pravo na nadoknadu štete

- Oštećeno lice ima pravo na nadoknadu štete u visini stvarne štete koju su nanele strogo zaštićene i zaštićene divlje vrste i ako je preduzeo propisane radnje i aktivnosti.
- Oštećeno lice je dužno da Ministarstvu, odnosno nadležnom organu autonomne pokrajine, odnosno upravljaču zaštićenog područja, prijavi nastanak štetnog događaja bez odlaganja, a najkasnije u roku od osam dana od dana nastanka štete.
- Visina naknade štete utvrđuje se sporazumno između Ministarstva, odnosno nadležnog organa autonomne pokrajine i oštećenog lica, a u slučaju spora o visini štete odlučuje sud.

Nadoknade štete prouzrokovane nedozvoljenom radnjom

- Pravna lica, preduzetnici i fizička lica dužna su da naknade štetu koju prouzrokuju povredama Zakona o zaštiti prirode.
- Visina naknade štete utvrđuje se sporazumno, a u slučaju spora o visini štete odlučuje sud.
- Sredstva ostvarena od naknade štete prihod su budžeta Republike Srbije, odnosno budžeta autonomne pokrajine i koriste se za očuvanje i unapređenje zaštićenog područja.

Inspekcijski nadzor nad primenom Zakona

- Inspekcijski nadzor nad primenom odredaba Zakona vrši Ministarstvo preko inspektora za zaštitu životne sredine.
- Autonomnoj pokrajini poverava se vršenje inspekcijskog nadzora na zaštićenim područjima, koja se nalaze na teritoriji autonomne pokrajine.
- Jedinici lokalne samouprave poverava se vršenje inspekcijskog nadzora nad primenom odredaba ovog zakona na zaštićenim područjima koja proglašava nadležni organ jedinice lokalne samouprave.

- Po žalbi na rešenje inspektora doneto prilikom vršenja inspekcijskog nadzora, rešava ministar.
- Žalba se izjavljuje u roku od 15 dana od dana dostavljanja rešenja.
- Žalba ne odlaže izvršenje rešenja.
- Po žalbi na prvostepeno rešenje nadležnog organa autonomne pokrajine u vršenju poverenih poslova rešava ministar.
- Po žalbi na prvostepeno rešenje nadležnog organa jedinice lokalne samouprave u vršenju poverenih poslova rešava ministar.

KAZNENE ODREDBE ZAKONA

- Povreda propisa koji se odnose na zaštitu prirode može predstavljati privredni prestup, odnosno prekršaj, za koji mogu biti odgovorni pravno lice, odgovorno lice u preduzeću ili drugom pravnom licu, organu državne uprave ili drugom imaocu javnih ovlašćenja, preduzetnik, fizičko lice, kao i roditelj, staralac, odnosno odgovorno lice u organu starateljstva (ako zbog propuštanja dužnog nadzora nad maloletnikom, maloletnik učini prekršaj).

- Povrede se sankcionišu novčanim kaznama, koje se u slučajevima kada ih vrše fizička lica mogu zameniti zatvorskim, a mogu se izreći i zaštitne mere zabrane obavljanja određene privredne delatnosti, zabrane vršenja određene dužnosti (odgovornim licima), oduzimanja predmeta koji su upotrebljeni ili namenjeni za izvršenje privrednog prestupa, odnosno koji su nastali izvršenjem privrednog prestupa.